

ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อ การตรวจสอบบัญชี สหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคง¹

Factor Affecting the Auditing Performance of Housing Cooperatives

รัตติยา สวัสดิ์

นักวิชาการตรวจสอบบัญชีเชี่ยวชาญ
สำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์ที่ 10
กรมตรวจบัญชีสหกรณ์

Rattiya Sawasdee

Expert on Accounting and Auditing
Cooperative Auditing Office Region 10
Cooperative Auditing Department

ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการตรวจสอบบัญชีสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคง¹

รัตติยา สวัสดิ์

นักวิชาการตรวจสอบบัญชีเชี่ยวชาญ

สำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์ที่ 10

กรมตรวจบัญชีสหกรณ์

วันที่ได้รับบทความต้นฉบับ: 11 มิถุนายน 2563

วันที่แก้ไขปรับปรุงบทความ: 14 กรกฎาคม 2563

วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ: 19 กรกฎาคม 2563

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการตรวจสอบบัญชีสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคงของผู้สอบบัญชีสหกรณ์ เพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษามาพัฒนาและปรับปรุงการปฏิบัติงานของผู้สอบบัญชีสหกรณ์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัย คือ ข้าราชการกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ที่ได้รับแต่งตั้งเป็นผู้สอบบัญชีสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคง จำนวน 250 คน ใน 76 จังหวัด โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 227 คน จาก 71 จังหวัด คิดเป็นร้อยละ 90.80 ของจำนวนแบบสอบถามทั้งหมด สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน

ผลการศึกษาพบว่า ผู้สอบบัญชีสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคงที่มีเพศ อายุ สถานภาพ และระดับการศึกษาแตกต่างกัน ไม่มีผลกระทบต่อการตรวจสอบบัญชีสหกรณ์ แต่ผู้สอบบัญชีสหกรณ์ที่มีประสบการณ์ในการตรวจสอบบัญชีแตกต่างกัน ส่งผลต่อการปฏิบัติงานตรวจสอบบัญชีสหกรณ์แตกต่างกัน สำหรับปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการตรวจสอบบัญชีสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคงของผู้สอบบัญชี ประกอบด้วย (1) ด้านเอกสารของสหกรณ์ที่ส่งให้ผู้สอบบัญชีตรวจสอบ (2) ด้านบุคลากรของสหกรณ์ขาดความรู้และความเข้าใจด้านการเงินและการบัญชี (3) ด้านการปฏิบัติงานตรวจสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีให้เป็นไปตามมาตรฐานการสอบบัญชี และ (4) ด้านสหกรณ์ขาดเครื่องมือและระบบเทคโนโลยีในการบันทึกบัญชี โดยปัญหาด้านเอกสารของสหกรณ์ที่ส่งให้ผู้สอบบัญชีตรวจสอบ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.16$, $SD = 0.755$) ข้อเสนอแนะสำหรับการเพิ่มประสิทธิภาพการตรวจสอบบัญชีสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคง โดยกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ควรส่งเสริมให้มีการจัดฝึกอบรมด้านกระบวนการตรวจสอบบัญชีให้แก่ผู้สอบบัญชี ผู้ช่วยผู้สอบบัญชีสหกรณ์ ผู้ควบคุมคุณภาพงานสอบบัญชี และหัวหน้าสำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ตลอดจนปรับปรุงคู่มือระบบบัญชีของ สหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคงให้สอดคล้องกับการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ รวมทั้งจัดทำคู่มือการปฏิบัติงาน ตรวจสอบบัญชีในส่วนของ สหกรณ์เคหสถาน/

¹ ผู้เขียนบทความเป็นผู้รับผิดชอบเนื้อหา ข้อมูล และข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความ หน่วยงานต้นสังกัดไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยหรือร่วมรับผิดชอบใด ๆ

บ้านมั่นคง ส่วนทางด้านสหกรณ์ ควรพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นไปตามกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง จัดให้มีการควบคุมภายในที่ดีเพื่อป้องกันการทุจริตหรือข้อผิดพลาด และให้บริการแก่สมาชิกด้วยจิตวิญญาณของความเป็นสหกรณ์เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งสหกรณ์

คำสำคัญ: สหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคง ผู้สอบบัญชีสหกรณ์ ระบบบัญชีสหกรณ์

Factor Affecting the Auditing Performance of Housing Cooperatives

Rattiya Sawasdee

Expert on Accounting and Auditing
Cooperative Auditing Office Region 10
Cooperative Auditing Department

Received: June 11, 2020

Revised: July 14, 2020

Accepted: July 19, 2020

ABSTRACT

This research aimed to explore factors affecting the auditing performance of Housing Cooperatives to improve work processes of cooperative auditors. The samples used in this study were 250 government officers working in 76 Provincial Cooperative Auditing Offices. Questionnaire was employed as a tool for collecting data and statistical methods used for data analysis comprised of percentage, mean, standard deviation, and Pearson's correlation coefficient.

The results of the study showed that the differences in gender, age, marital status, and educational background of cooperative auditors had no effect on the auditing performance of Housing Cooperatives; while differences in auditing experiences impacted the performances. Factors affecting the auditing performance of Housing Cooperatives included (1) Accounting documents submitted to the cooperative auditors (2) Lack of good financial and accounting understanding of the cooperative staff (3) Strict auditing practices to be compliance with the Standards on Auditing and (4) Lack of technology and equipment for accounting keeping. Among these 4 factors, Accounting documents submitted to the cooperative auditors made the highest impact on the auditing performance ($\bar{X}$ = 4.16, SD = 0.755). Suggestions for improving the auditing performance of Housing Cooperatives included the Cooperative Auditing Department (CAD) should continuously and constantly provide trainings on auditing processes to cooperative auditors, auditor assistants, quality control department and Chief of Provincial Cooperative Auditing Offices. Besides, CAD should develop a manual of Housing Cooperative accounting systems in accordance with its business characteristics. For another part, the Housing Cooperatives should develop their staff's capabilities to perform their tasks

efficiently and legally, provide proper internal control to prevent fraud and errors, and provide services to their members with the cooperative spirits in order to achieve their purpose of establishment.

Keywords: Housing Cooperative, Cooperative Auditor, Cooperative Accounting System

■ บทนำ

สืบเนื่องจากประเทศไทยได้มีการพัฒนาจากพื้นฐานที่เป็นประเทศเกษตรกรรมสู่การเปลี่ยนแปลงเป็นชุมชนเมือง จึงเกิดการอพยพ เกิดการสร้างชุมชนเมืองที่ขยายตัวอย่างรวดเร็ว ไม่มีแผนรองรับปัญหาความเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้ เกิดเป็นปัญหาความยากจนที่รุนแรงขึ้น รวมถึงความไม่เท่าเทียมในการบริหารจัดการขั้นพื้นฐาน ทำให้คนจนที่อพยพเข้าเมืองไม่มีที่อยู่อาศัยที่มั่นคงและถูกต้อง ส่วนที่มีอยู่แล้วก็มักเป็นสัญญาเช่าระยะสั้นหรือชั่วคราวทำให้เกิดปัญหาการถูกไล่ที่อยู่เสมอ โอกาสสร้างความมั่นคงในการตั้งถิ่นฐานของครอบครัวคนจนในเมืองเป็นไปได้น้อย การเจริญเติบโตของเมืองได้ก่อให้เกิดความแออัด ความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม ก่อให้เกิดปัญหาชุมชนแออัด ชุมชนบุกรุก และชุมชนรายได้น้อยอื่น ๆ กระจายกระจายในเมืองต่าง ๆ โดยเฉพาะกรุงเทพมหานครและปริมณฑลและเมืองใหญ่ทั่วประเทศ

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น รัฐบาลได้มีนโยบายที่จะแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อย และสร้างความมั่นคงในการอยู่อาศัยแก่คนจนที่ยังไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง โดยเฉพาะกลุ่มผู้อยู่อาศัยในชุมชนแออัด ชุมชนบุกรุก กลุ่มผู้ด้อยโอกาส ผู้อยู่อาศัยกระจายอยู่นอกชุมชน ผู้อยู่อาศัยในบ้านเช่า บ้านพักตามโรงงานซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยต่ำกว่ามาตรฐาน จึงได้มอบให้กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยการเคหะแห่งชาติ และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนร่วมกันพิจารณาหาแนวทางแก้ปัญหาดังกล่าว ซึ่งได้กำหนดเป็นโครงการนำร่อง 2 โครงการใหญ่ คือ โครงการบ้านเอื้ออาทรสำหรับผู้มีรายได้น้อยทั่วไป และโครงการพัฒนาความมั่นคงที่อยู่อาศัยในชุมชนแออัด จึงได้เกิดการรวมตัวกันของกลุ่มผู้มีรายได้น้อยและอาศัยอยู่ในชุมชนเดียวกัน เพื่อจดทะเบียนเป็นสหกรณ์เคหสถานตามโครงการบ้านมั่นคง โดยชุมชนจะเป็นแกนหลักในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมกับภาคีต่าง ๆ ในท้องถิ่น ภาครัฐจะอุดหนุนเงินงบประมาณค่าพัฒนาระบบสาธารณูปโภคและสิ่งแวดล้อมแก่ชุมชน ซึ่งนอกจากจะเน้นการสร้าง ความมั่นคงในเรื่องที่อยู่อาศัยแล้ว ยังมุ่งสร้างสังคมให้เป็นชุมชนที่มั่นคง เข้มแข็ง มีการช่วยเหลือเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน อันจะนำไปสู่การสร้าง ความมั่นคงของชีวิตด้านสังคมและเศรษฐกิจแก่ชาวชุมชน

จากข้อมูลระบบทะเบียนสหกรณ์/กลุ่มเกษตรกร พบว่า ในปี พ.ศ. 2560 สหกรณ์ประเภทเคหสถาน/บ้านมั่นคง มีจำนวนทั้งสิ้น 549 แห่ง ดำเนินธุรกิจปกติ 424 แห่ง ไม่ได้ดำเนินธุรกิจ 45 แห่ง หยุดดำเนินธุรกิจ 20 แห่ง เลิกกิจการ 5 แห่ง และชำระบัญชี 55 แห่ง (กรมตรวจบัญชีสหกรณ์, 2560) โดยผู้สอบบัญชีสหกรณ์สามารถตรวจสอบบัญชีและแสดงความเห็นต่อการเงินของสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคง ได้เพียง 235 แห่ง (กรมตรวจบัญชีสหกรณ์, 2560) คิดเป็นร้อยละ 55.42 ของจำนวนสหกรณ์ประเภทเคหสถาน/บ้านมั่นคงที่ดำเนินธุรกิจปกติทั้งสิ้น 424 แห่ง และพบว่า สหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคงแต่ละแห่ง มีวิธีการหรือแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการดำเนินธุรกิจและระบบบัญชีที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับมติที่ประชุมคณะกรรมการของชุมชนหรือการทำประชาคมของชุมชนนั้นๆ ประกอบกับลักษณะสภาพธุรกิจของสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคงค่อนข้างยุ่งยากซับซ้อน เนื่องจากเป็นการจัดทำที่ดินแปลงใหญ่มาจัดสรรเป็นแปลงย่อย ๆ ให้สมาชิกสหกรณ์ผ่อนชำระ ในลักษณะเช่าซื้อโดยสมาชิกต้องผ่อนชำระค่าเช่าซื้อที่ดินเป็นรายงวด/เดือน และมีการดำเนินการสร้างบ้านบนที่ดินของสมาชิกแต่ละรายทั้งในลักษณะการจ้างเหมาทั้งหลัง โดยสหกรณ์ดำเนินการก่อสร้างบ้านเอง และสหกรณ์บันทึกบัญชีเป็นลูกหนี้เงินให้กู้ด้วยมูลค่าบ้านแต่ละหลัง และให้สมาชิกผ่อนชำระในลักษณะเดียวกับการผ่อนชำระค่าที่ดิน ซึ่งจะเห็นได้ว่าการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคงจะเกี่ยวข้องกับการจัดหาและพัฒนาที่ดินให้สมาชิกเช่าหรือเช่าซื้อเพื่อนำไปก่อสร้างอาคาร บ้านเรือน ที่อยู่อาศัย ตลอดจนจัดหาอุปกรณ์ที่เหมาะสมแก่การอยู่อาศัยเพื่อให้สมาชิกมีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเองตามอัตภาพ โดยมีสหกรณ์เป็นแหล่งเงินทุนในการให้กู้ยืม และส่งเสริมให้สมาชิกมีการออมทรัพย์เพื่อนำไปใช้ในการจัดสร้างที่อยู่อาศัยของตนเอง

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ศึกษา เรื่อง ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการตรวจสอบบัญชีสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคง เพื่อให้ทราบว่าปัจจัยใดบ้างที่เป็นปัญหาและมีผลกระทบต่อการตรวจสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคง เพื่อจะได้นำผลที่ได้จากการศึกษามาวางแผนและพัฒนาวิธีการแก้ไขปัญหาให้ผู้สอบบัญชีสหกรณ์สามารถตรวจสอบบัญชีและแสดงความเห็นต่องบการเงินของสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคงได้เพิ่มขึ้น และเสริมสร้างประสิทธิภาพการตรวจสอบบัญชีสหกรณ์ให้เป็นไปตามมาตรฐานการสอบบัญชีและระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ที่กำหนด นอกจากนี้ จากข้อมูลรายงานฐานะการเงินสหกรณ์ปีล่าสุด พ.ศ. 2562 ผู้สอบบัญชีสหกรณ์สามารถตรวจสอบและแสดงความเห็นต่องบการเงินของสหกรณ์ประเภทเคหสถาน/บ้านมั่นคงได้เพียง 248 แห่ง คิดเป็น ร้อยละ 56.49 ของจำนวนสหกรณ์ประเภทเคหสถาน/บ้านมั่นคงที่ดำเนินธุรกิจปกติทั้งสิ้น 439 แห่ง (กรมตรวจบัญชีสหกรณ์, 2562) จะเห็นได้ว่าปัญหาดังกล่าวยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่องและเป็นปัญหาสำหรับผู้สอบบัญชีสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคง

■ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างของการตรวจสอบบัญชีสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคงของผู้สอบบัญชีจำแนกตาม เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการปฏิบัติงานสอบบัญชี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการตรวจสอบบัญชีสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคงของผู้สอบบัญชี
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาการตรวจสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคง

■ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบถึงปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการตรวจสอบบัญชีสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคง
2. ผู้สอบบัญชีสามารถนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาวางแผน และพัฒนาวิธีการแก้ไขปัญหาให้สามารถตรวจสอบบัญชีและแสดงความเห็นต่องบการเงินของสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคงได้เพิ่มขึ้น
3. เพื่อเสริมสร้างการตรวจสอบบัญชีให้เป็นไปตามมาตรฐานการสอบบัญชี

■ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษางานวิจัยของผู้ทำบัญชีและผู้สอบบัญชีในภาครัฐและเอกชน เพื่อเป็นแนวทางสำหรับกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย ซึ่งแม้ว่าธุรกิจภาคเอกชนกับธุรกิจของสหกรณ์จะมีความมุ่งหมายที่แตกต่างกันในแง่ที่ว่าธุรกิจภาคเอกชนมุ่งแสวงหาผลกำไรสูงสุดให้แก่องค์กร ขณะที่ธุรกิจสหกรณ์มุ่งหมายเพื่อให้บริการแก่สมาชิกเป็นส่วนใหญ่ นั่น แต่วัตถุประสงค์ในการตรวจสอบบัญชีสหกรณ์กับการตรวจสอบบัญชีธุรกิจภาคเอกชนไม่แตกต่างกัน กล่าวคือ การตรวจสอบงบการเงินเพื่อให้ผู้สอบบัญชีสามารถแสดงความเห็นต่อการเงินว่างบการเงินนั้นได้จัดทำในส่วนสาระสำคัญเป็นไปตามมาตรฐานการบัญชี และมาตรฐานการรายงานทางการเงินหรือไม่ เพียงแต่ในส่วนธุรกิจสหกรณ์ต้องเป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ และการแสดงความเห็นต่อการเงินของผู้สอบบัญชีสหกรณ์นั้นต้องปฏิบัติตามมาตรฐานการสอบบัญชีเช่นเดียวกับผู้สอบบัญชีภาคเอกชน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

มาริษา ทิพย์อักษร (2552) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัญหาของผู้ทำบัญชีในเขตกรุงเทพมหานคร เพื่อศึกษาปัญหาของผู้ทำบัญชีในการปฏิบัติงานในกรุงเทพมหานครและข้อกำหนดของผู้ทำบัญชีต่อปัญหาธุรกิจการค้า เพื่อเสนอแนะแนวทางการดำเนินการของผู้ทำบัญชีต่อวิชาชีพบัญชี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นผู้ทำบัญชีของบริษัทในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 400 คน ผลการศึกษาพบว่า

1. ปัญหาของผู้ทำบัญชีในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับปัญหาลำดับ เรียงตามลำดับ คือ ปัญหาด้านความรับผิดชอบในการทำบัญชี ด้านการอบรมพัฒนาความรู้อย่างต่อเนื่อง ด้านภาษีอากร ด้านลูกค้า ด้านมาตรฐานการบัญชี และด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ

2. ข้อเสนอแนะแนวทางการดำเนินการของผู้ทำบัญชีต่อวิชาชีพบัญชี (1) ด้านลูกค้า ลูกค้าควรจัดเตรียมเอกสารมาให้ครบและจัดหมวดหมู่เอกสารให้ถูกต้อง เพื่อความสะดวกและรวดเร็ว ควรให้ความร่วมมือและจัดทำเอกสารทางบัญชีให้ถูกต้อง (2) ด้านมาตรฐานการบัญชี ควรปรับปรุงมาตรฐานการบัญชีที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ให้ทันกับเหตุการณ์ ควรปรับปรุงมาตรฐานบัญชีให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ (3) ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ควรเพิ่มอุปกรณ์ให้มากขึ้นและควรมีความทันสมัย รวมทั้งควบคุมและบำรุงรักษาอุปกรณ์ด้านคอมพิวเตอร์มากขึ้น นอกจากนี้ควรมีการอัปเดตโปรแกรมให้ทันสมัยขึ้น (4) ด้านความรับผิดชอบ ควรมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้มากขึ้น ไม่ทิ้งงานที่รับผิดชอบกลางคัน

จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้น พบว่าปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับปัญหาของผู้ทำบัญชีในเขตกรุงเทพมหานคร ปัญหาด้านความรับผิดชอบในการทำบัญชีเป็นปัญหาที่มีค่าระดับความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือปัญหาด้านการอบรมพัฒนาความรู้อย่างต่อเนื่อง มีค่าระดับความสำคัญอยู่ในระดับปานกลาง และด้านลูกค้าไม่มีระบบการควบคุมภายในที่รัดกุม มีค่าระดับความสำคัญอยู่ในระดับปานกลาง

อัมรา เพียรบุชา (2552) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการปฏิบัติงานตรวจสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในเขตกรุงเทพมหานคร เป็นการศึกษาถึงปัจจัยที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อการปฏิบัติงานตรวจสอบบัญชี ที่คาดเดาได้น่าจะเกิดขึ้นกับผู้สอบบัญชีรับอนุญาต การศึกษาได้กำหนดกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 408 คน โดยใช้คำถามปลายปิดและคำถามปลายเปิดเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลและประมวลผลเพื่อหาคำตอบที่ได้จากการตอบแบบสอบถาม ผลการศึกษาพบว่า ประสิทธิภาพในการทำงานด้านการสอบบัญชี จำนวนบริษัทที่ตรวจสอบ และรูปแบบธุรกิจ ไม่ส่งผลกระทบต่อการปฏิบัติงานตรวจสอบบัญชี ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการปฏิบัติงานตรวจสอบบัญชี คือ การควบคุมภายใน หลักฐานการสอบบัญชี การเลือกตัวอย่างในการสอบบัญชี การวางแผนการตรวจสอบบัญชีอยู่ในระดับที่มีนัยสำคัญทางสถิติ

แสดงให้เห็นว่า ผู้สอบบัญชีให้ความสำคัญกับปัจจัยเหล่านี้ เพราะปัจจัยเหล่านี้จะเป็นตัวแปรทำให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพหรือขาดประสิทธิภาพ การให้ความร่วมมือของผู้รับบริการ (ลูกค้า) ถือเป็นสิ่งสำคัญในการปฏิบัติงานตรวจสอบ และระยะเวลาในการปฏิบัติงานก็ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญต่อการปฏิบัติงานตรวจสอบเช่นกัน

จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้น พบว่าผู้สอบบัญชีรับอนุญาต มีความคิดเห็นต่อปัจจัยด้านการควบคุมภายในที่ส่งผลกระทบต่อการปฏิบัติงานตรวจสอบบัญชีในภาพรวมอยู่ในระดับมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในเรื่องของความเข้าใจถึงการควบคุมด้านการจัดผังองค์กรและการแบ่งแยกหน้าที่ วิธีปฏิบัติ นโยบายที่มีผลต่อการปฏิบัติงานสอบบัญชี สภาพแวดล้อมของการควบคุม ระบบสารสนเทศขององค์กร การประเมินความเสี่ยง การควบคุมด้านบริหาร ระบบการควบคุมด้านบัญชี ที่มีผลต่อความถูกต้อง ครบถ้วน การควบคุมทะเบียนทรัพย์สินและการดูแลทรัพย์สิน ด้านการให้ความร่วมมือของผู้รับบริการ (ลูกค้า) และระยะเวลาในการปฏิบัติงานก็ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญต่อการปฏิบัติงานตรวจสอบ

นริรัตน์ ไยบัว และ จุฑาทิพย์ สองเมือง (2553) ได้ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานของผู้สอบบัญชีภาษีอากร เพื่อทราบถึงปัญหาและความสำคัญของปัญหา โดยประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้สอบบัญชีภาษีอากรที่ได้รับอนุญาตจากกรมสรรพากร ณ วันที่ 20 ตุลาคม 2553 กำหนดขนาดตัวอย่าง จำนวน 346 ราย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test Anova การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS สรุปผลได้ดังนี้

1. ปัญหาในการปฏิบัติงานของผู้สอบบัญชีภาษีอากร ด้านเอกสารของผู้ประกอบการที่ส่งให้ตรวจสอบอยู่ในระดับปานกลาง โดยเรื่องที่มีความสำคัญมากที่สุด คือ เรื่องความไม่ครบถ้วนของเอกสารที่ส่งให้ตรวจสอบด้านการตรวจสอบและรายงานการตรวจสอบ อยู่ในระดับปานกลาง โดยเรื่องที่มีความสำคัญมากที่สุด คือ เรื่องอัตราค่าตอบแทนที่ได้รับไม่เป็นที่พอใจ ด้านอื่น ๆ อยู่ในระดับปานกลาง โดยเรื่องที่มีความสำคัญมากที่สุด คือ เรื่องการไม่มีความรู้ด้านบัญชีและภาษีของผู้ประกอบการ

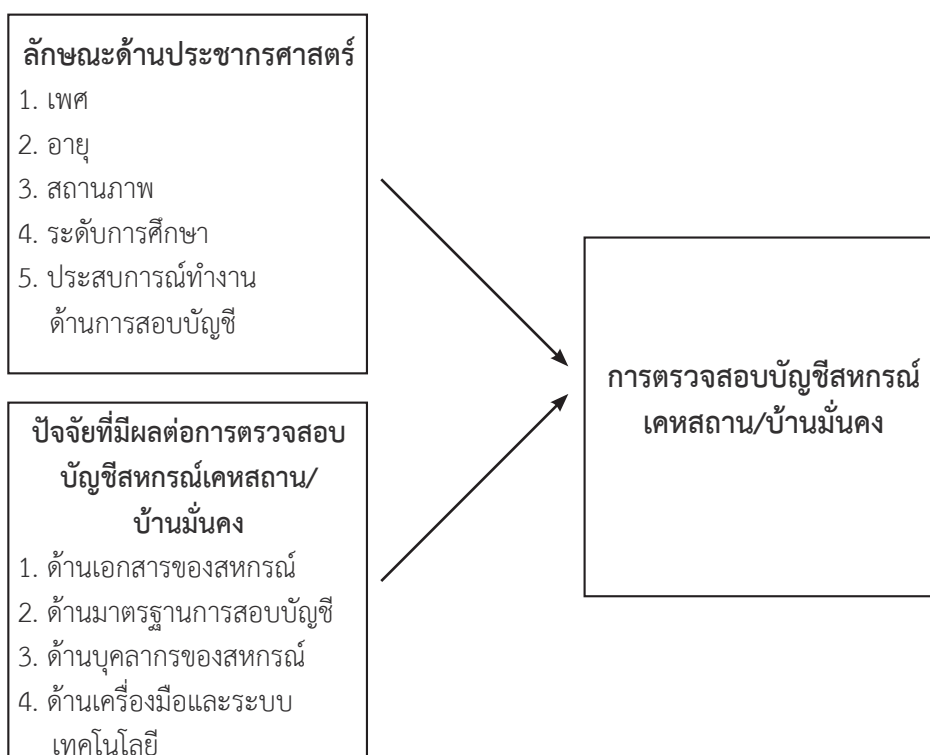
2. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการตรวจสอบและปัญหาในการปฏิบัติงาน พบว่า ปัจจัยที่แตกต่างกันและทำให้ผลการวิเคราะห์แตกต่างกัน ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาในการทำงานเป็นผู้สอบบัญชีภาษีอากร การติดต่อกับลูกค้า และจำนวนลูกค้า ส่วนปัจจัยที่แตกต่างกันแต่ไม่ทำให้ผลการวิเคราะห์แตกต่างกัน ได้แก่ เพศ สถานภาพ รายได้ของผู้สอบบัญชีภาษีอากร พื้นที่การให้บริการ ประเภทกิจการของลูกค้า ระยะเวลาในการตรวจสอบลูกค้า ทุนจดทะเบียน และรายได้ของลูกค้า

ชุดิกาญจน์ เกิดประกอบ (2554) ศึกษาปัญหาการจัดทำบัญชีของสหกรณ์ในจังหวัดอ่างทอง โดยการสอบถามผู้จัดการสหกรณ์และผู้ปฏิบัติงานด้านบัญชีของสหกรณ์ในจังหวัดอ่างทอง จำนวน 26 แห่ง รวม 67 คนผลการวิจัยพบว่า ปัญหาด้านการปฏิบัติงานมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง 6 ข้อ ประกอบด้วย (1) ระบบบัญชีของสหกรณ์มีความยุ่งยาก ซับซ้อนเข้าใจยาก (2) ระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์มีความยุ่งยากซับซ้อนเข้าใจยาก (3) คำแนะนำเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติทางบัญชีมีรายละเอียดมากเข้าใจยาก (4) สหกรณ์ดำเนินธุรกิจหลายด้านมีความยุ่งยากซับซ้อน (5) ผู้บริหารของสหกรณ์ให้ความสำคัญกับการดำเนินธุรกิจมากกว่าการจัดทำบัญชี และ (6) สหกรณ์ขาดเจ้าหน้าที่ที่ให้คำปรึกษาและแนะนำเกี่ยวกับการจัดทำบัญชี และมีความเห็นว่าปัญหาการจัดทำบัญชีของสหกรณ์มีปัญหาอยู่ในระดับน้อย 4 ข้อ ประกอบด้วย ระเบียบของสหกรณ์มีความยุ่งยากซับซ้อน เข้าใจยาก สหกรณ์ขาดคู่มือ ระเบียบวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการเงินและบัญชี สหกรณ์ขาดเครื่องมือและระบบเทคโนโลยีในการปฏิบัติงานทางบัญชี และสหกรณ์มีระบบการควบคุมภายในที่ไม่รัดกุม ผู้ศึกษามีความเห็นว่า ผู้บริหารของสหกรณ์ควรให้ความสำคัญกับงานด้านบัญชีมากขึ้น โดยเฉพาะในด้านระบบบัญชีของสหกรณ์

รัตนภรณ์ ชัยรัตน์วงศ์ (2556) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการควบคุมภายในของสหกรณ์ในโครงการ บ้านมั่นคง จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 9 สหกรณ์โดยใช้แบบสอบถามประเมินคุณภาพสหกรณ์/กลุ่มเกษตรกร (แบบมาตรฐาน) ของกรมตรวจบัญชีสหกรณ์และการประชุมระดมสมองจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์และผู้สอบบัญชีสหกรณ์ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการควบคุมภายในของสหกรณ์รวมทั้งสิ้น 28 คน ผลการศึกษาพบว่า ด้านสภาพแวดล้อมการควบคุมจุดอ่อนที่สำคัญ ได้แก่ ผู้ตรวจสอบกิจการ/ผู้ตรวจสอบภายในไม่มีความรู้และประสบการณ์โดยตรง ฝ่ายจัดการไม่มีหลักประกันในการทำงานอย่างเหมาะสมกับหน้าที่ ไม่มีเจ้าหน้าที่ที่เพียงพอ ไม่มีการหมุนเวียนเจ้าหน้าที่ และไม่มีแผนพัฒนาบุคลากรประจำปี ด้านกิจกรรมควบคุมด้านการเงินการบัญชี ไม่มีทะเบียนคุมใบเสร็จรับเงิน ไม่มีการตรวจนับเงินสดในมือเปรียบเทียบกับบัญชีทุกวัน การจัดทำบัญชีไม่ถูกต้อง และไม่เปรียบเทียบยอดรวมของบัญชีย่อยกับบัญชีคุมยอด ด้านธุรกิจสินเชื่อ ธุรกิจเงินรับฝาก ที่ดินอาคารและอุปกรณ์ คือ การไม่บันทึกบัญชีและจัดทำทะเบียนคุมอย่างเหมาะสม ด้านระบบข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร คือ คณะกรรมการใช้ข้อมูลทางการเงินการบัญชีไม่ทันต่อเหตุการณ์ และด้านระบบการติดตามและประเมินผล ไม่มีรายงานการปฏิบัติงานของผู้ตรวจสอบกิจการที่เป็นลายลักษณ์อักษรโดยสม่ำเสมอ

■ กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษางานวิจัยและความสัมพันธ์ของตัวแปรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสอบบัญชีและทำบัญชีของผู้สอบบัญชีและผู้ทำบัญชีในภาครัฐและเอกชน ซึ่งแม้ว่าจะมีความมุ่งหมายการดำเนินงานที่แตกต่างกัน แต่การปฏิบัติงานตรวจสอบบัญชีสหกรณ์ก็ต้องปฏิบัติตามมาตรฐานการสอบบัญชีและจรรยาบรรณวิชาชีพบัญชีเช่นเดียวกับผู้สอบบัญชีภาคเอกชน โดยสามารถกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยในการศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการตรวจสอบบัญชีสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคง ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

■ สมมติฐานการวิจัย

จากกรอบแนวคิดในการวิจัยดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานการวิจัย ดังนี้

1. ผู้สอบบัญชีสหกรณ์ที่มีเพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงานแตกต่างกัน ส่งผลต่อการตรวจสอบบัญชีสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคงแตกต่างกัน
2. ปัจจัยด้านเอกสารของสหกรณ์ ส่งผลต่อการตรวจสอบบัญชีสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคง
3. ปัจจัยด้านมาตรฐานการสอบบัญชี ส่งผลต่อการตรวจสอบบัญชีสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคง
4. ปัจจัยด้านบุคลากรของสหกรณ์ ส่งผลต่อการตรวจสอบบัญชีสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคง
5. ปัจจัยด้านเครื่องมือและระบบเทคโนโลยีส่งผลต่อการตรวจสอบบัญชีสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคง

■ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการตรวจสอบบัญชีสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคง ซึ่งเป็น การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยดำเนินการดังนี้

1. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล
5. สรุปผลการวิจัย

■ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นครั้งนี้คือ ข้าราชการสังกัดกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้สอบบัญชีสหกรณ์ ดำรงตำแหน่งนักวิชาการตรวจสอบบัญชีระดับชำนาญการขึ้นไป และตำแหน่งเจ้าพนักงานตรวจสอบบัญชีระดับอาวุโส จำนวนทั้งสิ้น 480 คน ใน 76 จังหวัด (กรมตรวจบัญชีสหกรณ์, 2560)

กลุ่มตัวอย่าง กำหนดตามวิธีการของ Yamane (1973) ที่ระดับความเชื่อมั่น ร้อยละ 95.00 ได้เท่ากับ 218 คน โดยยอมรับความคลาดเคลื่อนในการเลือกกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 5 จึงกำหนดขนาดตัวอย่างเพิ่มขึ้นเป็น 250 คน ใน 76 จังหวัด ได้รับแบบสอบถามกลับมาทั้งสิ้น จำนวน 227 คน จาก 71 จังหวัด คิดเป็นร้อยละ 90.80 ของจำนวนแบบสอบถามที่ส่งออกไปทั้งหมด

■ เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงานด้านสอบบัญชี โดยผู้ตอบแบบสอบถามจะต้องเลือกคำตอบเพียงคำตอบเดียวเท่านั้นที่ตรงกับคุณลักษณะของตนเอง

ส่วนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับประสิทธิภาพการตรวจสอบบัญชีสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคง โดยเป็นคำถามในลักษณะ Rating Scale ตามแบบของ Likert Scale เพื่อสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง

ส่วนที่ 3 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการตรวจสอบบัญชีสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคง โดยเป็นคำถามในลักษณะ Rating Scale และปลายเปิด เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามเสนอข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

■ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำหนังสือถึงสำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์จังหวัดทั่วประเทศเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยจัดส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ จำนวน 250 ชุด ให้แก่ผู้สอบบัญชีสหกรณ์ที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้สอบบัญชีสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคง ตำแหน่งนักวิชาการตรวจสอบบัญชีระดับชำนาญการขึ้นไป และตำแหน่งเจ้าพนักงานตรวจสอบบัญชีระดับอาวุโส ได้รับแบบสอบถามกลับมาทั้งสิ้น จำนวน 227 คน จาก 71 จังหวัด คิดเป็นร้อยละ 90.80 ของจำนวนแบบสอบถามที่ส่งออกไปทั้งหมด จากนั้นทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามก่อนนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

■ การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) เพื่อบรรยายลักษณะของตัวแปรประกอบด้วย ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistic) สำหรับวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันเพื่อทดสอบสมมติฐาน ทั้งนี้ กำหนดการแปลความหมายค่าเฉลี่ยความคิดเห็นปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการตรวจสอบบัญชีสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคง ดังนี้

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง	4.21-5.00	หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด
คะแนนเฉลี่ยระหว่าง	3.41-4.20	หมายถึง เห็นด้วยมาก
คะแนนเฉลี่ยระหว่าง	2.61-3.40	หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง
คะแนนเฉลี่ยระหว่าง	1.81-2.60	หมายถึง เห็นด้วยน้อย
คะแนนเฉลี่ยระหว่าง	1.00-1.80	หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด

เกณฑ์ในการแปลความหมายของข้อมูลในแต่ละด้านจะอยู่ในรูปคะแนนของค่าเฉลี่ย ตามเกณฑ์การแปลความหมายข้อมูลแบบ Likert Scale (มาริษา ทิพย์อักษร, 2553)

■ ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 205 คน คิดเป็นร้อยละ 90.30 มีอายุระหว่าง 40 - 49 ปี จำนวน 102 คน คิดเป็นร้อยละ 44.93 สถานภาพส่วนใหญ่สมรส จำนวน 129 คน คิดเป็นร้อยละ 56.83 ระดับการศึกษาส่วนใหญ่จบปริญญาตรี จำนวน 154 คน คิดเป็นร้อยละ 67.84 และประสบการณ์ปฏิบัติงานในด้านการตรวจสอบบัญชีสหกรณ์ส่วนใหญ่ปฏิบัติงานมาแล้วมากกว่า 25 ปี จำนวน 64 คน คิดเป็นร้อยละ 28.19 ตามลำดับ

ส่วนที่ 2 ปัจจัยที่มีผลต่อการตรวจสอบบัญชีสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคง

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับความคิดเห็นกับปัจจัยที่มีผลต่อการตรวจสอบบัญชีสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคง

ปัจจัยที่มีผลต่อการตรวจสอบบัญชีสหกรณ์ฯ	ระดับความคิดเห็น		แปลผล	อันดับ
	$\bar{X}$	SD		
1.ด้านเอกสารของสหกรณ์ที่ส่งให้ผู้สอบบัญชีตรวจสอบ	4.16	0.755	มาก	1
2.ด้านการปฏิบัติงานตรวจสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีให้เป็นไปตามมาตรฐานการสอบบัญชี	3.65	0.921	มาก	3
3.ด้านบุคลากรของสหกรณ์ขาดความรู้และความเข้าใจด้านการเงินและการบัญชี	4.11	0.871	มาก	2
4.ด้านสหกรณ์ขาดเครื่องมือและระบบเทคโนโลยีในการบันทึกบัญชี	3.58	0.934	มาก	4
รวม	3.87	0.617	มาก	

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการตรวจสอบบัญชีสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคง โดยภาพรวมพบว่า ปัจจัยทั้ง 4 ด้านส่งผลต่อการสอบบัญชีอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.87 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.617

เมื่อวิเคราะห์เป็นรายด้าน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่า ปัญหาด้านเอกสารของสหกรณ์ที่ส่งให้ผู้สอบบัญชีตรวจสอบนั้น มีผลต่อการตรวจสอบบัญชีสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคงมากที่สุด ($\bar{X}=4.16, SD=0.755$) รองลงมาคือปัญหาด้านบุคลากรของสหกรณ์ขาดความรู้และความเข้าใจด้านการเงินและการบัญชี ($\bar{X}=4.11, SD=0.871$) ปัญหาด้านการปฏิบัติงานตรวจสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีให้เป็นไปตามมาตรฐานการสอบบัญชี ($\bar{X}=3.65, SD=0.921$) และปัญหาด้านสหกรณ์ขาดเครื่องมือและระบบเทคโนโลยีในการบันทึกบัญชี ($\bar{X}=3.58, SD=0.934$) ตามลำดับ

ส่วนที่ 3 การทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 1 ผู้สอบบัญชีสหกรณ์ที่มีเพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงานแตกต่างกัน ส่งผลต่อการตรวจสอบบัญชีสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคงแตกต่างกัน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังแสดงในตารางที่ 2 - 6

ตารางที่ 2 แสดงผลต่อการตรวจสอบบัญชีสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคง แยกตามเพศ

เพศ	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	SD	t	Sig.
ชาย	22	4.38	0.480	-1.298	0.196
หญิง	205	4.52	0.468		

Equal Variances Assumed: F = .201 Sig = 0.654

ตารางที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความแตกต่างของเพศที่ส่งผลต่อการตรวจสอบบัญชีสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคง พบว่า เพศที่แตกต่างกัน มีผลต่อการตรวจสอบบัญชีสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคงไม่แตกต่างกันทางสถิติ (p-value > 0.05) ดังนั้น เพศจึงไม่มีผลต่อการตรวจสอบบัญชีสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคง

ตารางที่ 3 แสดงผลต่อการตรวจสอบบัญชีสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคง แยกตามอายุ

อายุ	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	SD	F	Sig.
ต่ำกว่า 30 ปี	4	4.41	0.508	1.390	0.247
30-39 ปี	40	4.50	0.384		
40-49 ปี	102	4.38	0.394		
50 ปีขึ้นไป	81	4.34	0.430		

ตารางที่ 3 แสดงผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความแตกต่างของอายุที่ส่งผลต่อการตรวจสอบบัญชีสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคง พบว่า อายุที่แตกต่างกัน มีผลต่อการตรวจสอบบัญชีสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคงไม่แตกต่างกันทางสถิติ (p-value > 0.05) ดังนั้น อายุจึงไม่มีผลต่อการตรวจสอบบัญชีสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคง

ตารางที่ 4 แสดงผลต่อการตรวจสอบบัญชีสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคง แยกตามสถานภาพ

สถานภาพ	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	SD	F	Sig.
โสด	77	4.39	0.407	0.193	0.825
สมรส	129	4.39	0.398		
หย่า/หม้าย	21	4.33	0.484		

ตารางที่ 4 แสดงผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความแตกต่างของสถานภาพที่ส่งผลต่อการตรวจสอบบัญชีสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคงแยก พบว่า สถานภาพที่แตกต่างกัน มีผลต่อการตรวจสอบบัญชีสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคง ไม่แตกต่างกันทางสถิติ ($p\text{-value} > 0.05$) ดังนั้น สถานภาพจึงไม่มีผลต่อการตรวจสอบบัญชีสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคง

ตารางที่ 5 แสดงผลต่อการตรวจสอบบัญชีสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคง แยกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	SD	F	Sig.
ต่ำกว่าปริญญาตรี	2	4.22	0.314	0.178	0.837
ปริญญาตรี	154	4.39	0.411		
ปริญญาโท	71	4.39	0.408		

ตารางที่ 5 แสดงผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับการศึกษาที่ส่งผลต่อการตรวจสอบบัญชีสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคงแยก พบว่า ระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน มีผลต่อการตรวจสอบบัญชีสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคงไม่แตกต่างกันทางสถิติ ($p\text{-value} > 0.05$) ดังนั้น ระดับการศึกษาจึงไม่มีผลต่อการตรวจสอบบัญชีสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคง

ตารางที่ 6 แสดงผลต่อการตรวจสอบบัญชีสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคง แยกตามประสบการณ์การทำงานด้านสอบบัญชี

ประสบการณ์การทำงาน	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	SD	F	Sig.
5-10 ปี	28	4.45	0.445	1.994	0.039
11-15 ปี	40	4.47	0.363		
15-20 ปี	32	4.49	0.380		
20-25 ปี	63	4.30	0.413		
มากกว่า 25 ปี	64	4.35	0.415		

ตารางที่ 6 แสดงผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความแตกต่างของประสบการณ์การทำงานด้านสอบบัญชีที่ส่งผลต่อการตรวจสอบบัญชีสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคง พบว่า ประสบการณ์การทำงานด้านสอบบัญชี มีผลต่อการตรวจสอบบัญชีสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคง แตกต่างกันทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.05$) ดังนั้น ประสบการณ์การทำงานด้านสอบบัญชีจึงมีผลต่อการตรวจสอบบัญชีสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคง

สรุปได้ว่า ลักษณะทางประชากรศาสตร์ในด้านเพศ อายุ สถานภาพ และระดับการศึกษา ที่แตกต่างกัน ไม่ส่งผลกระทบต่อ การตรวจสอบบัญชีสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคง ในขณะที่ประสิทธิภาพงานด้านการสอบบัญชี ที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อการสอบบัญชีสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคงแตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 2 ปัจจัยด้านเอกสารของสหกรณ์ ส่งผลต่อการตรวจสอบบัญชีสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคง

สมมติฐานที่ 3 ปัจจัยด้านมาตรฐานการสอบบัญชี ส่งผลต่อการตรวจสอบบัญชีสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคง

สมมติฐานที่ 4 ปัจจัยด้านบุคลากรของสหกรณ์ ส่งผลต่อการตรวจสอบบัญชีสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคง

สมมติฐานที่ 5 ปัจจัยด้านเครื่องมือและระบบเทคโนโลยี ส่งผลต่อการตรวจสอบบัญชีสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคง สามารถแสดงผลการวิเคราะห์ได้ในตารางที่ 7

ตารางที่ 7 แสดงค่าความสัมพันธ์ปัจจัยที่มีผลต่อการตรวจสอบบัญชีสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคง

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตรวจสอบบัญชี	การตรวจสอบบัญชีสหกรณ์ เคหสถาน/บ้านมั่นคง	
	r	Sig.
1. ด้านเอกสารของสหกรณ์ที่ส่งให้ผู้สอบบัญชีตรวจสอบ	0.217**	0.001
2. ด้านการปฏิบัติงานตรวจสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีให้เป็นไปตาม มาตรฐานการสอบบัญชี	0.217**	0.001
3. ด้านบุคลากรของสหกรณ์ขาดความรู้และความเข้าใจด้าน การเงินและการบัญชี	0.387**	0.000
4. ด้านสหกรณ์ขาดเครื่องมือและระบบเทคโนโลยีการบันทึกบัญชี	0.297**	0.000

* ค่าระดับนัยสำคัญน้อยกว่า 0.01

** ค่าระดับนัยสำคัญน้อยกว่า 0.001

ตารางที่ 7 แสดงผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีผลต่อการตรวจสอบบัญชีสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคงกับการตรวจสอบบัญชีสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคง โดยใช้สถิติสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson correlation) ดังนี้

ปัจจัยด้านเอกสารของสหกรณ์ที่ส่งให้ผู้สอบบัญชีตรวจสอบ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการตรวจสอบบัญชีสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($r = .217, p < 0.01$)

ปัจจัยด้านการปฏิบัติงานตรวจสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีให้เป็นไปตามมาตรฐานการสอบบัญชี มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการตรวจสอบบัญชีสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($r = .217, p < 0.01$)

ปัจจัยด้านบุคลากรของสหกรณ์ขาดความรู้และความเข้าใจด้านการเงินและการบัญชี มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการตรวจสอบบัญชีสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ($r = .387, p < 0.001$)

ปัจจัยด้านสหกรณ์ขาดเครื่องมือและระบบเทคโนโลยีการบันทึกบัญชีมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการตรวจสอบบัญชีสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ($r = .297$, $p < 0.001$)

จะเห็นได้ว่า ค่าความสัมพันธ์ปัจจัยที่มีผลต่อการตรวจสอบบัญชีสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคง มีค่าเป็นบวกโดยมีความสัมพันธ์อยู่ระหว่าง 0.217 ถึง 0.387 ดังนั้น ปัจจัยทั้ง 4 ด้าน มีผลต่อการตรวจสอบบัญชีสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคง จึงยอมรับสมมติฐานที่ 2 3 4 และ 5

■ สรุปผลและอภิปรายผล

จากผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตรวจสอบบัญชีสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคง พบว่า ลักษณะทางประชากรศาสตร์ของผู้สอบบัญชีสหกรณ์ในเรื่องของเพศ อายุ สถานภาพ และระดับการศึกษา ไม่มีผลต่อการตรวจสอบบัญชีเคหสถาน/บ้านมั่นคง ในขณะที่ประสบการณ์ทำงานด้านการสอบบัญชีที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อการตรวจสอบบัญชีเคหสถาน/บ้านมั่นคงแตกต่างกัน

สำหรับปัจจัยที่มีผลต่อการตรวจสอบบัญชีสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคงของผู้สอบบัญชีสหกรณ์ พบว่ามีปัจจัย 4 ด้าน เรียงตามลำดับ ดังนี้ ด้านเอกสารของสหกรณ์ที่ส่งให้ผู้สอบบัญชีตรวจสอบ ด้านบุคลากรของสหกรณ์ขาดความรู้และความเข้าใจด้านการเงินและการบัญชี ด้านการปฏิบัติงานตรวจสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีให้เป็นไปตามมาตรฐานการสอบบัญชี และด้านสหกรณ์ขาดเครื่องมือและระบบเทคโนโลยีในการบันทึกบัญชี นอกจากนี้ ปัจจัยทั้ง 4 ด้านมีความสัมพันธ์กับการตรวจสอบบัญชีสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคงเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

ปัจจัยด้านบุคลากรของสหกรณ์ขาดความรู้และความเข้าใจด้านการเงินและการบัญชี อาจเนื่องมาจากในช่วงระยะเริ่มแรกในการจัดตั้งสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคงยังมีทุนดำเนินงานน้อยจึงไม่สามารถจัดจ้างเจ้าหน้าที่มาปฏิบัติงานในตำแหน่งต่างๆ ของสหกรณ์ได้ และบริบทของสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคง มีวัตถุประสงค์หลักในการช่วยเหลือซึ่งกันและกันของสมาชิก สหกรณ์จึงมีการบริหารจัดการโดยการมอบหมายให้กรรมการของสหกรณ์หรือสมาชิกเข้ามาปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งต่าง ๆ เช่น เหนรัญญิก ทำหน้าที่เจ้าหน้าที่การเงิน เลขานุการ ทำหน้าที่เจ้าหน้าที่บัญชี และในบางตำแหน่งต้องอาศัยความรู้ ความสามารถและทักษะในการปฏิบัติงาน สหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคงบางแห่งมีเพียงเจ้าหน้าที่คนเดียว แต่ทำหน้าที่ทั้งรับ-จ่ายเงิน และเก็บรักษาเงินสดของสหกรณ์ รวมถึงการบันทึกบัญชี ก่อให้เกิดความเสี่ยงที่เอกสารข้อมูลจะไม่ถูกต้อง ไม่ว่าจะเกิดจากการทุจริต หรือข้อมูลผิดพลาด นอกจากนี้ สหกรณ์ยังขาดเครื่องมืออุปกรณ์และระบบเทคโนโลยีที่สามารถช่วยบันทึกบัญชีให้ถูกต้อง เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ที่จะใช้ลงโปรแกรมระบบบัญชี เพื่อช่วยในการจัดเก็บข้อมูลและประมวลผล อีกทั้งสมาชิกเองยังไม่มี ความเข้าใจในระบบสหกรณ์ดีพอ ส่งผลให้สหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคงส่วนใหญ่ ไม่มีระบบการควบคุมภายในที่ดี และไม่สามารถจัดส่งงบการเงินและเอกสารหลักฐานให้ผู้สอบบัญชีตรวจสอบได้ ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของนาริรัตน์ ไยบัวและจุฑาทิพย์ สองเมือง (2553) ที่ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานของผู้สอบบัญชีภาษีอากร พบว่า ปัญหาในการปฏิบัติงานของผู้สอบบัญชีภาษีอากร ด้านเอกสารของผู้ประกอบการที่ส่งให้ตรวจสอบ อยู่ในระดับปานกลาง โดยเรื่องที่มีความสำคัญมากที่สุดคือความไม่ครบถ้วนของเอกสารที่ส่งให้ตรวจสอบ

นอกจากนี้ การที่สหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคงแต่ละแห่งมีวิธีการและแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการดำเนินธุรกิจ และระบบบัญชีที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับมติที่ประชุมคณะกรรมการของชุมชนหรือการทำประชาคมโดยผู้บริหารของสหกรณ์ยังมีความรู้ และประสบการณ์ในการบริหารธุรกิจไม่เพียงพอส่งผลให้การปฏิบัติงานอาจไม่เป็นไปตามกฎหมาย ข้อบังคับ และระเบียบที่เกี่ยวข้อง ผู้สอบบัญชีสหกรณ์ต้องใช้ระยะเวลา ค่อนข้างมากในการ ค่อนข้างมาก

ในการศึกษาทำความเข้าใจสภาพทั่วไป การดำเนินธุรกิจ และการประเมินความเสี่ยง ดังนั้น ปัจจัยด้านการปฏิบัติงานตรวจสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีให้เป็นไปตามมาตรฐานการสอบบัญชี จึงเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ส่งผลให้การตรวจสอบบัญชีสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคงล่าช้าหรือไม่สามารถตรวจสอบบัญชีได้ตามแผนงานที่กำหนด ประกอบกับผู้สอบบัญชีสหกรณ์มีภารกิจนอกเหนือจากการตรวจสอบบัญชีสหกรณ์/กลุ่มเกษตรกรที่ต้องสนับสนุนการดำเนินงานให้เป็นไปตามนโยบายของรัฐบาลและกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ อีกทั้งสำนักงานตรวจสอบบัญชีสหกรณ์บางแห่งมีจำนวนบุคลากรไม่เพียงพอกับจำนวนสหกรณ์ที่อยู่ในความรับผิดชอบ

กล่าวโดยสรุป ปัญหาการตรวจสอบบัญชีสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคงที่เกิดขึ้นนั้น มีสาเหตุเกิดจากสหกรณ์ที่ไม่มีเจ้าหน้าที่บัญชี และผู้บริหารของสหกรณ์ที่ยังมีความรู้ในการบริหารงานสหกรณ์ยังไม่เพียงพอ รวมทั้งสาเหตุจากผู้สอบบัญชีสหกรณ์ ที่จะต้องมีความชำนาญและความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานตรวจสอบบัญชีสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคงตามมาตรฐานการสอบบัญชี เนื่องจากสหกรณ์มีธุรกิจที่ย่างยากซับซ้อน และส่วนใหญ่มีระบบการควบคุมภายในยังไม่ดีพอ

■ ข้อเสนอแนะการวิจัย

จากผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตรวจสอบบัญชีสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคงมากที่สุดคือ ด้านเอกสารของสหกรณ์ที่ส่งให้ผู้สอบบัญชีตรวจสอบ รองลงมาคือ ด้านบุคลากรของสหกรณ์ขาดความรู้และความเข้าใจด้านการเงินและการบัญชี ด้านการปฏิบัติงานตรวจสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีให้เป็นไปตามมาตรฐานการสอบบัญชี และด้านสหกรณ์ขาดเครื่องมือและระบบเทคโนโลยีในการบันทึกบัญชี ตามลำดับ ซึ่งจะเห็นได้ว่าปัญหาการตรวจสอบสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคง มีสาเหตุเกิดจากด้านสหกรณ์และด้านผู้สอบบัญชีสหกรณ์ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหา ดังนี้

ด้านสหกรณ์

- 1) การแก้ปัญหาด้านบุคลากรของสหกรณ์ขาดความรู้และความเข้าใจด้านการเงินและการบัญชีผู้บริหารของสหกรณ์จะต้องให้ความสำคัญกับการจัดทำบัญชี ควรจ้างเจ้าหน้าที่บัญชีที่มีความรู้ความสามารถด้านการบัญชี และมีประสบการณ์ในการทำบัญชี โดยกำหนดค่าตอบแทนที่เหมาะสม เพื่อจูงใจในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ให้สนใจและเอาใจใส่ในการปฏิบัติงาน เพื่อลดปัญหาในเรื่องการลาออกบ่อยของเจ้าหน้าที่ รวมทั้งสนับสนุนในการพัฒนาความรู้ด้านบัญชีแก่เจ้าหน้าที่ด้วยการส่งเจ้าหน้าที่ไปอบรมเกี่ยวกับความรู้ด้านบัญชีจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่ได้ศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น เพื่อจะได้นำความรู้มาพัฒนาตนเองและสหกรณ์ให้ดียิ่ง ๆ ขึ้น
- 2) การแก้ปัญหาด้านเอกสารของสหกรณ์ที่ส่งให้ผู้สอบบัญชีตรวจสอบ เจ้าหน้าที่บัญชีควรให้ความสำคัญกับเอกสารที่นำมาบันทึกบัญชี ต้องใช้เอกสารประกอบการบันทึกบัญชีที่เชื่อถือได้ว่ามีรายการเกิดขึ้นจริง การบันทึกรายการบัญชีต้องสอดคล้องกับเอกสารหลักฐานทางบัญชี และเป็นไปตามมาตรฐานการบัญชีและระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ที่กำหนด โดยจะต้องมีการตรวจสอบเช็คความถูกต้องของรายละเอียดข้อความที่ปรากฏอยู่ในเอกสารแต่ละชนิด เพื่อให้เอกสารมีความสมบูรณ์น่าเชื่อถือ มีการจัดเก็บเอกสารประกอบการบันทึกบัญชีแยกเป็นหมวดหมู่เพื่อความสะดวกในการค้นหาและป้องกันการสูญหายของเอกสาร
- 3) การแก้ปัญหาด้านสหกรณ์ขาดเครื่องมือและระบบเทคโนโลยีในการบันทึกบัญชี สหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคงส่วนใหญ่เป็นสหกรณ์ขนาดเล็ก จึงอาจขอความช่วยเหลือหรือสนับสนุนเครื่องมือและระบบเทคโนโลยีในการบันทึกบัญชีจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถบันทึกบัญชีได้ถูกต้อง

4) ผู้บริหารของสหกรณ์ควรส่งเสริมให้มีการเสริมสร้างธรรมาภิบาลให้เกิดขึ้นในสหกรณ์ โดยปฏิบัติให้เป็นแบบอย่างในการสำนึกต่อหน้าที่ ความซื่อสัตย์สุจริต การสร้างความปลอดภัยตรวจสอบได้ สร้างระบบการควบคุมภายในที่มีคุณภาพ รวมถึงสร้างวัฒนธรรมการปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบปฏิบัติอย่างเคร่งครัด

5) ผู้บริหารของสหกรณ์ควรส่งเสริมให้สมาชิกสหกรณ์รู้จักบทบาท อำนาจและหน้าที่ เพื่อช่วยกันดูแล และรักษาประโยชน์ของตนและส่วนรวม ตามเจตนารมณ์ของการจัดตั้งเป็นสหกรณ์

ด้านผู้สอบบัญชีสหกรณ์

1) ผู้สอบบัญชีสหกรณ์ควรให้ความสำคัญในด้านการพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

2) ผู้สอบบัญชีสหกรณ์ควรให้ความสำคัญในด้านเทคนิคและเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อส่งผลให้การทำงาน สอบบัญชีมีคุณภาพ รวมทั้งให้ความสำคัญในด้านการติดต่อสื่อสาร มีการใช้ภาษาที่ชัดเจนกับผู้รับบริการ

3) ผู้สอบบัญชีสหกรณ์ควรให้ความสำคัญกับการวางรูปแบบบัญชีให้แก่สหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคง โดยเน้นให้สหกรณ์มีระบบการควบคุมภายในที่ดีและเจ้าหน้าที่สหกรณ์สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4) กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ควรส่งเสริมในการจัดฝึกอบรม ด้านกระบวนการตรวจสอบบัญชีให้แก่ผู้สอบบัญชี ผู้ช่วยผู้สอบบัญชี ผู้ควบคุมคุณภาพ และหัวหน้าสำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์ อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ และควรพัฒนาคู่มือระบบบัญชีสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคง ให้อ่านและเข้าใจได้ง่าย และสอดคล้องกับธุรกิจของสหกรณ์ และควรมีคู่มือในการปฏิบัติงานตรวจสอบบัญชีสหกรณ์เคหสถาน/บ้านมั่นคงโดยเฉพาะ

■ เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

กรมตรวจบัญชีสหกรณ์. (2551). คู่มือระบบบัญชีสหกรณ์โครงการบ้านมั่นคง. สำนักนโยบายและมาตรฐาน.

กรมตรวจบัญชีสหกรณ์. (2560). รายงานจำนวนสหกรณ์ตามสถานภาพ. สืบค้นจาก
https://intranet.cad.go.th/CAD_LOOP/CAD_COOP/home/login.php

กรมตรวจบัญชีสหกรณ์. (2562). รายงานจำนวนสหกรณ์ตามสถานภาพ. สืบค้นจาก
https://intranet.cad.go.th/CAD_LOOP/CAD_COOP/home/login.php

กรมตรวจบัญชีสหกรณ์. (2560). รายงานงานฐานะทางการเงินล่าสุด. สืบค้นจาก
https://intranet.cad.go.th/cad2005/cad_center/index.php

ชุดิกาญจน์ เกิดประกอบ. (2554). ปัญหาการจัดทำบัญชีของสหกรณ์ในจังหวัดอ่างทอง. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี. สืบค้นจาก <http://www.repository.rmutt.ac.th/>

นริรัตน์ ไยบัว และจุฑาทิพย์ สองเมือง. (2553). ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานของผู้สอบบัญชีภาษีอากร. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี. สืบค้นจาก
<http://www.research.rmutt.ac.th/>

มาริษา ทิพย์อักษร. (2552). ปัญหาของผู้ทำบัญชีในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยาลัยราชพฤกษ์. สืบค้นจาก
http://www.rpu.ac.th/Library_web/

รัตนภรณ์ ชัยรัตนวงศ์. (2556). แนวทางการพัฒนาการควบคุมภายในของสหกรณ์ในโครงการบ้านมั่นคงจังหวัดสุราษฎร์ธานี. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. สืบค้นจาก <http://thesis.swu.ac.th/>

อัมรา เพียรบุษชา. (2552). ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานของตรวจสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในเขตกรุงเทพมหานคร. มหาวิทยาลัยศรีปทุม. สืบค้นจาก <https://www.spu.ac.th/account/files/>